

Vijf ISO-normen voor betere aansluiting

Interstedelijk Studenten Overleg
Bemuurde Weerd o.z. 1, 3514 AN Utrecht
T 030-230 26 66 / F 030-230 44 11
E iso@iso.nl / I www.iso.nl

Utrecht, april 2009

Voorwoord

Het ISO beoogt met dit stuk vijf normen te omschrijven waaraan de instellingen moeten voldoen om te komen tot het verkleinen van de aansluitingsproblematiek in het (hoger) onderwijs. Het ISO neemt niet langer genoegen met de door het veld ingenomen stelling dat er genoeg landelijk en regionaal instellingscontact is tussen de verschillende onderwijssectoren. Daarnaast is de constatering dat er nagenoeg geen structurele contacten zijn tussen de brancheorganisaties op landelijk niveau. De scholieren en studenten van nu hebben zo onvoorstelbaar veel mogelijkheden – en dus ook erg veel keuzes te maken – dat onder de genoemde omstandigheden de regie hierover meer moet worden gelegd bij de deelnemer zélf van de doorlopende leerlijnen. De student moet zodoende zeggenschap hebben over zowel het eigen keuzeproces, als de manier waarop doorlopende leerwegen worden vormgegeven. In deze notitie zal het ISO de student op verschillende manieren inzetten door middel van een rolverdeling in doel, middel en actor.

Uiteraard is het de bedoeling dat ook het ministerie, de instellingen, de koepels en aansluitplatforms zich buigen over deze thematiek. Zie hiervoor onze notitie 'Een Kijkje over de Schutting': Een visie op Aansluiting en Doorstroom.¹ Er is nog nooit zoveel aandacht geweest voor het onderwerp en dat zal resulteren in legio kansen op verbetering van de problemen rondom aansluiting. Het ISO zou graag zien dat *juist* bovengenoemde partijen (meer) ruimte bieden voor de inspraak in en deelname van studenten aan projecten die plaatsvinden in de gevallen gaten tussen aansluitende opleidingen. De huidige generatie wordt immers een onderwijsketen voorgespiegeld die zou moeten worden gezien als één geheel en daar hoort een integraal beleid aan gekoppeld te zijn. Op dit moment ervaart echter het overgrote deel van de leerlingen (te) grote kloven tussen de verschillende onderwijssectoren welke uitval in de hand werken. Ook hier wordt in onze eerdere notie "Over de schutting" aandacht voor gevraagd en worden de aspecten van de aansluitingsproblematiek uitgewerkt. Het ISO maakt zich grote zorgen over de aanwezigheid van deze fricties en wil studenten als doel, maar ook als een middel en actor zien wanneer het gaat om *deelname* aan projecten die beogen de aansluitingsproblematiek te verkleinen of op te lossen. Kortom, de scholieren en studenten moeten zélf in het middelpunt staan; niet alleen als studiekeuzeer maar ook als studiekeuzebegeleider.

Met deze notitie hoopt het ISO aandacht te genereren voor vijf belangrijke schakels in het aansluitings- en doorstroomproces. Daar waar 'Een Kijkje over de Schutting' een algemene visie van het ISO op het gebied van aansluiting en doorstroom formuleert, stelt deze notitie meer concrete normen met als doel de aansluitproblematiek te verkleinen. In deze volgorde komen de schakels aan bod:

1. Aansluitprogramma's
2. Instroomprofielen
3. Doorlopende en geïntegreerde loopbaan- en oriëntatiebegeleiding
4. Heroriëntatietrajecten
5. Intakegesprekken

Per aansluitcriterium zal het ISO in deze notitie de rol van de leerling/student aangeven, inclusief de verantwoordelijkheden van de student. Het ISO pleit in deze notitie voor een perspectief waarin de student niet alleen als doel wordt gezien, maar ook als middel en als actor.

Wij wensen u veel leesplezier,
Hidde Terpoorten
Voorzitter 2008-2009

¹ Een Kijkje over de Schutting; Een visie op aansluiting en doorstroom. ISO 2007

Samenvatting

Het ISO beoogt met dit stuk vijf normen te omschrijven waaraan de instellingen moeten voldoen om te komen tot het verkleinen van de aansluitingsproblematiek in het (hoger) onderwijs. Het ISO neemt niet langer genoegen met de door het veld ingenomen stelling dat er genoeg landelijk en regionaal instellingscontact is tussen de verschillende onderwijssectoren. Daarnaast constateert het ISO dat er nagenoeg geen structurele contacten zijn tussen de brancheorganisaties op landelijk niveau. De scholieren en studenten van nu hebben zo onvoorstelbaar veel mogelijkheden – en dus ook erg veel keuzes te maken – dat onder de genoemde omstandigheden de regie hierover meer moet worden gelegd bij de deelnemer zélf van de doorlopende leerlijnen. De student moet zodoende zeggenschap krijgen over zowel het eigen keuzeproses, als de manier waarop doorlopende leerwegen worden vormgegeven. In deze notitie zal het ISO de student dan ook op verschillende manieren inzetten door middel van een rolverdeling in doel, middel en actor.

Vijf ISO-normen

Er moet volgens het ISO duidend beleid komen ten aanzien van aansluitprogramma's (1) op de instellingen over de gehele linie. Dan zijn er de instroomprofielen (2) die nu nog amper bestaan of zichtbaar zijn. Daarnaast is er veel behoefte aan doorlopende Loopbaan en –Oriëntatie Begeleiding (3) voor het voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs en heroriëntatietrajecten (4) op de instellingen. Tenslotte pleit het ISO in deze notitie nogmaals voor de aanwezigheid van intakegesprekken (5).

1. Aansluitprogramma's

Aansluitprogramma's moeten zich richten op generieke doorstroomcompetenties en basale vaardigheden die de student nodig zal hebben in het hoger onderwijs. Om zoveel mogelijk effectieve aansluitprogramma's te realiseren in de aankomende jaren, is het belangrijk dat er structureel sectoroverschrijvend overleg plaatsvindt tussen de mbo- en ho-instellingen. Een goed begin is het halve werk, dus zal er op regionaal niveau gestart moeten worden met het uitwisselen van informatie. Zoals het ISO in gesprek is met het JOB en LAKS, heeft het ministerie ook een platform: 'Er is een werkgroep binnen het ministerie van onderwijs geformeerd waarin alle betrokken directies op dit onderwerp de krachten bundelen.'² Het ISO hoopt dat ten aanzien van instellingen hier concrete en bindende afspraken uit voort zullen vloeien die gebaseerd zijn op de ISO-normen uit deze notitie.

ISO-norm

De student als doel ziet programma's zich meer richten op generieke doorstroomcompetenties en basale vaardigheden, de student als middel denkt over de uitvoering. Daarnaast maakt hij deel uit van een (vaste) groep studenten voor evaluatie, effectmeting en verbetering. De student als actor krijgt ruimte voor een individuele aanpak, dus een tijdig signaal ten aanzien van de overstap naar het hoger onderwijs en een passend traject voor de weg ernaar toe.

2. Instroomprofielen

In het kader van de instroomprofielen vraagt het ISO om de vrijgave van eerlijke en transparante informatie over de studie-inhoud, startkwalificaties en –competenties, rendementen en toekomstverwachtingen ten aanzien van opleidingen in het hoger onderwijs. Ook informatie over omzwaaiers en uitval moet verplicht openbaar worden gemaakt door instellingen.

² Studiekeuze, Studieloopbaanoriëntatie en –begeleiding; M. Glimmerveen OC&W

Op de website van Studiekeuze123 zou deze informatie niet misstaan. Massale wervingsdagen moeten plaatsmaken voor kleinschalige voorlichtingsactiviteiten en –gesprekken waarbij de individuele student centraal staat.

ISO-norm

De student als doel krijgt een transparant instroomprofiel per opleiding, waarin verwachtingen ten aanzien van de student realistisch geformuleerd zijn. De student als middel stelt vervolgens de profielen op samen met de opleidingscommissie, docenten en decanen. De student als actor moet vervolgens op basis van een instroomprofiel kunnen bepalen of een studie al dan niet bij hem/haar zal passen.

3. Doorlopend en geïntegreerd LOB

Het ISO wilt een wettelijke basis voor LOB-afspraken en een niet-vrijblijvende concrete inbedding in de kwaliteitskaders waarbinnen de scholen moeten opereren. Het ISO maakt zich zorgen over de manier waarop er nu met LOB wordt omgegaan op de mbo-, vo- en ho-instellingen. De studiebegeleiding mag in het hoger onderwijs nooit een excuusregeling zijn voor het invoeren van maatregelen zoals het BSA. Het ISO pleit voor het aanstellen van meer decanen per veel kleinere groepen studenten en de verplichting tot het aanstellen van studentmentoren.

ISO-norm

De student als doel rekent op doorlopende en geïntegreerde LOB. Instellingen moeten strenger worden getoetst op de kwaliteit ervan en worden afgerekend op een onvoldoende resultaat. De student als middel staat vervolgens klaar om als mentor studenten (vooral) in hun eerste jaar door de nieuwe leer- en leefomgeving te loodsen. Tenslotte heeft de student als actor een decaan of SLB-er die meer tijd heeft voor het bedienen van kleinere groepen studenten.

4. Heroriëntatietrajecten

De afwezigheid van heroriëntatietrajecten op de meeste instellingen, is volgens het ISO een gemiste kans. Veel studiestakers en –uitvallers staan er alleen voor na de stap die zij gezet hebben en wanneer deze studenten niet op tijd worden opgevangen, is de kans groot dat ze voor altijd verloren blijken voor het hoger onderwijs. Het ISO wil dat de minister geld vrijmaakt voor het uitvoeren van pilots met heroriëntatietrajecten, ook buiten Amsterdam. De resultaten zijn veelbelovend en kunnen de 50% doelstelling zodoende dichterbij brengen.

ISO-norm

De student als doel moet zo snel mogelijk op de juiste plek terechtkomen. Na een foute studiekeuze mag geen enkele student onnodig verdwijnen uit het hoger onderwijs. De student als middel wordt tijdens het heroriëntatietraject ingezet als ervaringsdeskundige. De student als actor tenslotte, krijgt goede opvang na staking van de studie. Het traject geeft vertrouwen terug ten aanzien van 'studeren'.

5. Intakegesprekken

Het ISO zou graag zien dat het ministerie de uitvoering van intakegesprekken bij instellingen goed zal monitoren en best practices zal uitwisselen. De evaluaties van de SURF-tender moeten dan ook op een zodanig niveau zijn, dat het anderen stimuleert er ook mee aan de slag te gaan. Daarnaast ziet het ISO graag de eerste 'intake-pilots' tegemoet van instellingen die óók met een vervroegde inschrijftermijn te werk zullen gaan.

ISO-norm

De student als doel begint niet aan een opleiding zonder dat daar een persoonlijk gesprek aan vooraf gaat. De student als middel is veelal bereid om met aankomend studenten intakegesprekken te voeren. De student als actor kent tenslotte een warme start en wordt gekend op zijn instelling.

Inleiding

Volgens de Lissabon-doelstellingen en de HOOP uit 2004 heeft de overheid de ambitie geformuleerd om het aandeel hoger opgeleiden op te schroeven naar 50% van de beroepsbevolking. Hierover is inmiddels veel en vaak gediscussieerd, vaak met een kritische noot: 'Het debat over de 50%-doelstelling loopt het risico te ontaarden in een nogal 'braaf' debat tussen (vertegenwoordigers van) belangen van aanbieders, de overheid en stakeholders als de werkgeversorganisaties. In zo'n 'braaf' debat heeft ieder zijn stellingen weer betrokken en gebeurt er in de praktijk weinig substantieels. Het werkelijk dichterbij brengen van de 50%-doelstelling vergt dat al deze partijen over hun eigen schaduw heen springen en het vertrekpunt voor hun handelen zoeken in het gezamenlijk werken aan de toekomst van Nederland door de aandacht primair te richten op de leerloopbaan van de deelnemer aan onderwijs én werk en al diens talenten maximaal te willen ontwikkelen.'³ Op dit moment neemt de participatiegraad (cumulatieve deelname t.o.v. de bevolking) gestaag toe. Van degenen die geboren zijn in 1973, is op 26-jarige leeftijd ruim 34% naar het hoger onderwijs gegaan. Van degenen die geboren zijn in 1981 is dat al ruim 46%.⁴ Toch is de bedoelde 50% nog ver weg, gezien het feit dat de cumulatieve deelname erg ruim gerekend is. De vraag is dus: moeten de eisen naar beneden worden gesteld of streeft men daadwerkelijk naar meer participatie in het hoger onderwijs?

De huidige minister van onderwijs, minister Plasterk, heeft dit streefgetal inmiddels door middel van een nuance bijgesteld; 50% van de Nederlandse bevolking hoeft niet langer hoger opgeleid te zijn in 2020, maar moet deelnemen of deelgenomen hebben aan het hoger onderwijs. De uitvallers en studiestakers mogen dus meegerekend worden maar het behalen van de doelstelling is zelfs dan nog niet in zicht. Aangezien het algemeen beeld is dat de doorstroom vanuit het voortgezet onderwijs kwantitatief nog maar weinig kan toenemen, zou bij de verhoging van het deelnameniveau vooral de nadruk moeten liggen op de doorstroom vanuit mbo 4.⁵

Op dit moment komen Nederlandse scholieren in het mbo echter - vaak op eigen initiatief - pas in het vierde en laatste jaar in aanraking met het hbo. Daarnaast kiezen ook middelbare scholieren nog steeds te laat en ondoordacht hun vervolgopleiding door een gebrek aan ondersteuning en begeleiding. Studieswitchers kiezen vaak nogmaals verkeerd of erger: ze komen niet meer terug. Deze problemen zijn niet onoverkomelijk. Het ISO pleit in deze notitie voor een perspectief waarin de student niet alleen als doel wordt gezien maar ook als middel en actor. Enerzijds moet de student zo spoedig mogelijk op de juiste plek terecht komen, anderzijds moet hij zelf ook participeren in het studiekeuzeprocess van anderen. Den Haag moet beseffen dat de aansluitproblematiek bovenaan de agenda moet komen. De cijfers vormen het stuitende bewijs dat oplossingen niet in vrijblijvendheid moeten worden gezocht. Ook de koepels moeten mee; zeker in het kader van programma's zoals 'Aanval op de Uitval' en 'Studiesucces' moeten zij hun verantwoordelijkheid nemen.

De VSNU, de HBO-raad en de MBO Raad moeten meer samenwerken om op het gebied van ketenbeheer het goede voorbeeld te geven. Teveel (potentiële) regionale platforms zitten momenteel op een dood spoor omdat er geen wettelijke basis is, er geen richtlijnen voorhanden zijn of er een gebrek aan informatievoorziening bestaat. Er moet dus duidend beleid komen ten aanzien van aansluitprogramma's op de instellingen over de gehele linie. Dan zijn er de instroomprofielen die nu nog amper bestaan of zichtbaar zijn. In dat kader vraagt het ISO om eerlijke en transparante informatie over de studie-inhoud, instroomprofielen, startkwalificaties en – competenties, rendementen en toekomstverwachtingen ten aanzien van opleidingen in het hoger onderwijs. Daarnaast is er veel behoefte aan doorlopende Loopbaan en –Oriëntatie Begeleiding (hierna: LOB) met het voortgezet en

³ 50% hoger opgeleid in 2020. Wat kan het hoger onderwijs *zelf* doen? Dr. F. J. de Vijlder, Utrecht, 31 oktober 2006.

⁴ Kennis in Kaart 2008

⁵ Een Kijkje over de Schutting; Een visie op aansluiting en doorstroom. ISO 2007

middelbaar beroepsonderwijs en heroriëntatietrajecten op de instellingen. Tenslotte pleit het ISO in deze notitie nogmaals voor de (definitieve) invoering van intakegesprekken.

1. Aansluitprogramma's

Wanneer mbo 4 studenten of havisten en vwo'ers beginnen aan het laatste jaar van hun opleiding, zijn ze vaak al rijp voor een goede voorbereiding op de daarna te volgen opleiding. Ze bevinden zich in de afrondende fase van de huidige opleiding en zijn meer bezig met de periode na hun examen dan men veelal vermoed. Juist omdat de activiteit die zich dan in de hoofden van deze leerlingen afspeelt voornamelijk bestaat uit vraagtekens en twijfels, is dit voor docenten en decanen een goede laatste kans om in te grijpen. Het is zaak om deze leerlingen dan zodanig te raken dat ze openlijk uit durven te komen voor deze twijfels en ze daarmee aan de slag te laten gaan. In dit hoofdstuk zal alleen de overgang van het mbo naar het hbo besproken worden en de rol die aansluitprogramma's daarbij kunnen spelen. Hiervoor is gekozen omdat de 50% norm niet gehaald zal worden zonder meer instroom in het hoger onderwijs vanuit het mbo.

Mbo-hbo

Op dit moment geeft een mbo 4 diploma in principe toelatingsrecht tot het hbo. Ook het havo kent het toelatingsrecht tot het hbo. Voor het ISO staat voorop dat een mbo 4 opleiding wezenlijk andere competenties aanleert dan een havo-opleiding. Het is daarom vanzelfsprekend dat mbo-ers in het hbo anders worden behandeld dan hun collega's vanuit het havo.⁶ In het verlengde hiervan is het dus ook van belang dat 'beroepskolom' studenten in het mbo (die door zullen studeren in het hbo) anders worden voorbereid op wat er komen gaat na hun opleiding. De één zal gaan werken, de ander moet nog een paar jaar in een andere omgeving kunnen studeren. Het ISO vindt het belangrijk dat er aandacht is voor deze verschillen in toekomstperspectieven.

Mbo-ers steken vaak sectoroverschrijdend over naar het hbo. Dit betekent dat van een inhoudelijke aansluiting bijna geen sprake is. Van deze mbo-ers is bekend dat ze vaak een stevige inhoudelijke warming-up missen voor de marathon aan theorie waar ze binnen enkele maanden aan zullen beginnen. Over de zo mogelijk nog belangrijker didactische omslag is dan nog niets gezegd. Maar één ding is overduidelijk: aan de kloof, die op allerlei fronten tussen het mbo en het hbo bestaat, moet gewerkt worden. Aansluitprogramma's bieden hier een uitkomst. ROC's zullen met hogescholen in de buurt afspraken moeten maken over deze programma's en kunnen daarbij de cijfers uit de doorstroomkaarten van MBO- en HBO-raad als leidraad gebruiken. Gelukkig gebeurt dit wel in toenemende mate maar de regionale samenwerkingsverbanden die op een dood spoor zitten, moeten gesteund worden om de projecten nieuw leven in te blazen. De programma's moeten erop gericht zijn de overgang van mbo 4 naar het hbo beter behapbaar te maken voor studenten. Hierbij kan een onderscheid gemaakt worden tussen de groep die in dezelfde sector doorstroomt en de groep die van sector switcht en die zogenoemd scheef oversteekt.

Voor beide groepen kunnen (delen van) aansluitprogramma's zich in ieder geval richten op meer generieke doorstroomcompetenties en basale vaardigheden. Inhoudelijke aansluiting is gewenst waar mogelijk maar de nadruk binnen deze trajecten zal moeten liggen op de ontwikkeling van competenties die aspirant-studenten nodig zullen hebben in het hbo. Bij de uitvoering van die aansluitprogramma's, de evaluatie en effectmetingen kunnen vervolgens hbo-studenten en aspirant hbo-deelnemers zeer nuttig ingezet worden. Als deelnemer van de aansluitprogramma's is het uiteindelijk belangrijk dat er aandacht is voor eventuele deficiënties binnen het didactische kader, die met behulp van een individuele aanpak verholpen kunnen worden.

Het ISO beseft dat het aanbieden van een gedifferentieerd onderwijsaanbod niet altijd makkelijk is, maar het is van groot belang om de aansluitprogramma's optimaal tot hun recht te laten komen. ROC's

⁶ Een Kijkje over de Schutting; Een visie op aansluiting en doorstroom. ISO 2007

zullen tijdig moeten inventariseren welke leerlingen door willen/zullen stromen naar het hbo. Daar zal vervolgens een aangepaste route voor georganiseerd moeten worden, zodat er een warme overdracht ontstaat tussen het mbo en hbo. Een aantal zogenaamde 'summerschools', waarbij studenten zich op vrijwillige basis in de zomer alvast voorbereiden op het hbo, behaalt al tijden goede resultaten en het ISO ziet graag meer van dit soort initiatieven ontstaan.

Om zoveel mogelijk effectieve aansluitprogramma's te realiseren in de aankomende jaren is het belangrijk dat er structureel overleg plaatsvindt tussen de mbo- en ho-instellingen. Een goed begin is het halve werk, dus zal er op regionaal niveau gestart moeten worden met het uitwisselen van informatie. Zoals het ISO in gesprek is met het JOB en LAKS, heeft het ministerie ook een platform: 'Er is een werkgroep binnen het ministerie van onderwijs geformeerd waarin alle betrokken directies op dit onderwerp de krachten bundelen.'⁷ Het ISO hoopt dat hier concrete en bindende afspraken uit voort zullen vloeien die gebaseerd zijn op de ISO-normen uit deze notitie.

Perspectief	Wensen
De student als doel	wil dat programma's zich meer richten op generieke doorstroomcompetenties en basale vaardigheden.
De student als middel	wil meedenken over de uitvoering. Daarnaast deel uitmaken van een (vaste) groep studenten voor evaluatie, effectmeting en verbetering.
De student als actor	wil ruimte krijgen voor een individuele aanpak, dus een tijdig signaal t.a.v. de overstap naar het hoger onderwijs en een passend traject voor de weg ernaar toe.

⁷ Studiekeuze, Studieloopbaanoriëntatie en -begeleiding; M. Glimmerveen OC&W

2. Instroomprofielen

Om ervoor te zorgen dat aspirant-studenten een passende studiekeuze maken, is het belangrijk dat er genoeg goede informatiebronnen aanwezig zijn op de juiste momenten. Twee belangrijke bronnen zijn de toelatingsvoorwaarden tot ho-opleidingen en daarnaast een duidelijk beeld van hetgeen ho-opleidingen verwachten van de student. Daarbij is het belangrijk om duidelijk te maken welke studentkenmerken precies van belang zijn om de betreffende studie af te ronden. Dat geheel van gegevens zouden we het instroomprofiel kunnen noemen. Op beide punten is momenteel veel aan te merken. Op dit moment stroomt iedere mbo-er (met een diploma in niveau 4) of havist probleemloos het hbo in, zoals dat ook geldt voor vwo-ers die naar het wo gaan. Er is geen sprake van toelatingsvoorwaarden of op z'n minst heldere voorlichting over benodigde studentkenmerken en mogelijke deficiënties.

De mbo- en vo-scholen hebben hierin een belangrijk aandeel maar hogescholen en universiteiten hebben de hoofdrol in het studiekeuzeprocess. Het zwaartepunt voor aankomende studenten ligt bij de voorlichting door de instelling waar zij hun vervolgstudie zullen volgen. De aanleverende school moet echter een leerling klaarstomen voor het vervolgonderwijs en samen met hem of haar een LOB-traject doorlopen én afronden, dat wil zeggen; kunnen bezegelen met een weloverwogen keuze. Het is volgens het ISO bezwaarlijk dat hier nog geen eindtermen voor geformuleerd zijn. Voorlichting door de hogescholen en universiteiten is uiteraard een must, maar de begeleiding hierin door de scholen laat vooralsnog veel te wensen over. Certificering van LOB-trajecten zijn hier de juiste oplossing, zie hoofdstuk 3.

De ho-instellingen zouden volgens het ISO van de aanleverende school een ELD (Elektronisch Leer Dossier) moeten krijgen met daarin de benodigde informatie over de aankomende student op hun instelling. Het is een instrument dat tijdens de intakegesprekken perfect ingezet kan worden om (de start van) de binding met de opleiding en instelling te garanderen. Het ELD moet gezien worden als de ideale vrachtbrief wanneer het aankomt op de kennis over de feitelijke inhoud die de aspirant-student uiteindelijk zal meenemen naar de opleiding. Dit zijn belangrijke prestatie-indicatoren waar op dit moment niets mee gedaan wordt.

In het hoger onderwijs schort het op dit moment zeer aan transparante communicatie over toelatingsvoorwaarden. Ieder collegejaar opnieuw schendt het hoger onderwijs zonder blikken of blozen zijn zorgplicht ten aanzien van instroomprofielen. Het ISO is van mening dat zowel het ministerie als de inspectie strenger moeten toezien op de communicatie hierover naar leerlingen en studenten in het vo en mbo. Er moet veel meer informatie worden verschaft over de inhoud van de opleiding, de opleidingsrendementen, de werkgelegenheidsaspecten en het gedifferentieerde aanbod ten aanzien van bijvoorbeeld de mbo-ers.

Informatievoorziening

Een paar jaar geleden is Studiekeuze123 als onafhankelijke website in het leven geroepen om het aanbod van de Nederlandse universiteiten en hogescholen transparant te maken. Studiekeuze123 biedt een overzicht van alle door de NVAO geaccrediteerde bachelor- en masteropleidingen in Nederland. Op deze site kan men maar heel weinig antwoorden op bovenstaande vragen terugvinden. Uiteraard is het een nobel streven geweest om leerlingen en studenten in het vo en mbo een platform te bieden waar objectieve studiekeuze-informatie de boventoon voert maar daarmee is de kous niet af. Instellingen moeten naast het beschikbaar stellen van feitelijke opleidingsinformatie (voertaal, wel of geen aanwezigheid BSA en honoursprogrammes, studie-uren per week, omzwaaiers, uitvallers) op deze site, zorgen voor eerlijke voorlichting. De site van studiekeuze123 is door de duidelijke opzet een goede voorziening om de meer dan 2500 keuzemogelijkheden voor aspirant-studenten te structureren, maar

daarna begint het kiezen pas echt. Hogescholen en universiteiten concurreren meer dan ooit met elkaar om het aantal inschrijvingen op peil te houden. De ene open dag is nog spectaculairder dan de andere, opleidingsfolders en informatieboekjes bestaan uit een knap staaltje marketing en op de jaarlijkse studiebeurs in Utrecht kan men niemand verstaan door de decibellen die uit de boxen vliegen. We beseffen als studenten dat kiezen een voorrecht is. Of toch niet?

Het ISO is van mening dat zowel de studie-informatie, als de studie-omgevingsinformatie zeer van belang is. Natuurlijk heeft de aspirant-student recht op een voorproefje in de stad waar het studentenleven zal beginnen. Maar waar het echter aankomt op de opleiding, vereist het verschaffen van informatie een meer serieuze en zakelijke aanpak. Ouderejaarsstudenten zouden volgens het ISO een ondersteunende rol moeten vervullen bij het formuleren van de instroomprofielen. Het hoger onderwijs zal moeten proberen om de juiste student op de juiste plaats te krijgen. Wie weten er beter dan de huidige studenten aan welk profiel de nieuwe generatie zal moeten voldoen wil zij succesvol zijn tijdens de studie? Het voeren van intakegesprekken, waarover meer in hoofdstuk 5, is hierbij een goed begin.

Op het moment dat instellingen beginnen met het opstellen en vrijgeven van instroomprofielen en het matchen van verwachtingen door middel van intakegesprekken in combinatie met een ELD, zal de aansluiting tussen verschillende opleidingsniveaus aanzienlijk verbeterd worden. Intakegesprekken moeten daarbij niet beperkt blijven tot "reflecties aan de poort" maar al veel eerder beginnen in combinatie met de aansluitprogramma's en andere voorlichtings- en oriëntatieprogramma's en op basis van heldere instroomprofielen. Het ISO is van mening dat de studievoorlichting vanuit het hoger onderwijs op dit moment zijn naam niet verdient, daar het eerder een vorm van marketing is geworden; een aantal positieve regionale initiatieven daargelaten.

Nu de overheid al enige tijd pretendeert een voorstander te zijn van 'de juiste student op de juiste plaats', vindt het ISO het tijd worden voor een landelijk beleid dat bij deze leuze aansluit. Eerlijke en meer persoonlijke studievoorlichting, transparante informatie met betrekking tot instroomcompetenties en een autoriteit die op beide toeziet, (pilots met) de invoering van het ELD en het matchen van verwachtingen door middel van een dialoog, gebaseerd op een helder instroomprofiel. Aangezien voorlopig de uitval nog niet gereduceerd is, wordt het tijd dat na invoering van bovenstaande maatregelen, er wél positieve resultaten geboekt zullen worden.

Perspectief	Wensen
De student als doel	heeft behoefte aan een transparant instroomprofiel per opleiding, waarin verwachtingen realistisch geformuleerd zijn.
De student als middel	wil samen met de opleidingscommissie, docenten en decanen helpen met het opstellen van de profielen.
De student als actor	moet op basis van een instroomprofiel kunnen bepalen of een studie al dan niet bij hem/haar zal passen. Ook informatie over omzwaaiers en uitval moet verplicht openbaar worden gemaakt door instellingen.

3. Doorlopend en geïntegreerd LOB

Vo-ho

Het ISO constateert dat er in het voortgezet onderwijs op dit moment nog te weinig tijd wordt uitgetrokken en moeite wordt gedaan voor het aanbieden van gedegen en geïntegreerd LOB. Dit is een zorgelijke ontdekking, omdat scholieren daardoor pas eind havo 5 of vwo 6 in aanraking komen met het hoger onderwijs. Wanneer scholieren naar het eindexamen toewerken, blijkt er weinig ruimte over te zijn voor het nadenken over de te zetten vervolgstappen. Het overgrote deel van de scholieren in het vo ziet het eindexamen dan ook – net als de school - eerder als een deur die gesloten moet worden, dan als een raam dat zal worden geopend. Daarnaast is het voor de scholieren die wél serieus met hun toekomst bezig zijn vaak teleurstellend om te zien dat er weinig springplanken geboden worden in de richting van hogescholen en universiteiten. Het ISO zou graag zien dat hier verbetering in komt en juicht dan ook initiatieven van instellingen toe die in deze behoefte voorzien.

Er zijn voorbeelden zoals 'de vroege universiteit', waarbij scholieren in de bovenbouw of zelfs al in de onderbouw kennis kunnen maken met de academische wereld. Vaak wordt er op maat college gegeven door universitaire docenten, zodat leerlingen op een op hen toegesneden manier een idee krijgen van de onderwijsomgeving. Deze ervaring prikkelt de leerlingen en leidt bijvoorbeeld weer tot lesstof over beroepen of onderzoek in de klas. Dit geldt uiteraard ook voor bezoeken aan hogescholen, bedrijven of overheidsinstanties waar scholieren in aanraking komen met instellingen en beroepenvelden. Later, in de eindfasen van havo of vwo is het belangrijk over te stappen op een individuele aanpak, waarbij de overtuigingen, talenten, zwakke punten of twijfels van de scholier zelf centraal komen te staan. Decanen moeten meer aandacht geven aan scholieren om hen de propere begeleiding te geven die ze verdienen en waar ze om vragen.

Het ISO hoort te vaak dat leerlingen op havo en vwo met vragen bij de decaan terechtkomen, maar deze hen (door tijdgebrek?) wegstuurt met een paar folders van opleidingen van instellingen in de buurt. Dit is zorgelijk, want juist de decaan zou eerder moeten signaleren hoe de leerling ervoor staat. Zo kan een leerling samen met de mentoren en/of andere loopbaan- en leerlingbegeleiders een passend aansluitprogramma kiezen. Uit allerlei onderzoeken blijkt dat juist de dialoog hierin belangrijk is. Nu is het geval dat teveel scholieren nog in het diepe worden gegooid wanneer het aankomt op de keuze voor een opleiding, instelling of stad. Hierdoor starten ze om vijf voor twaalf en wordt een keur aan kansen op goede begeleiding in de eerdere jaren van de opleiding verspild. Het ISO pleit zodoende voor het aanstellen van meer decanen per kleine groepen leerlingen op mbo- en vo-instellingen.

Vo

In de onderbouw van de middelbare school zou er al aandacht moeten zijn voor het toekomstbeeld dat een scholier heeft met inachtneming van zijn/haar talenten en zwaktes. Door middel van het integreren van LOB in de gewone lessen, zijn scholieren actief bezig met hun toekomst zonder dat het een extra inzet van hen vraagt. Van 14- en 15-jarigen eisen dat ze een facultatief uurtje op vrijdagmiddag besteden aan LOB blijkt ineffectief en kost de school weggegooid geld. In plaats daarvan zouden scholieren brieven kunnen schrijven voor het vak Nederlands met titels als: 'Over tien jaar ben ik...' of verplicht een korte (maatschappelijke) stage kunnen lopen. Ook het profielwerkstuk en andere praktische opdrachten (vo) en projecten (mbo) lenen zich voor toekomst- en studieoriëntaties. Ho- studenten zelf kunnen hier zeer actief in participeren. Wanneer docenten dit ieder jaar zouden herhalen, wordt er verdeeld over vijf of zes jaar al meer aan LOB gedaan dan nu het geval is. Tevens zijn er voorbeelden van scholen waar met 'leren kiezen' modules wordt gewerkt en de ervaringen daarmee zijn positief.

Uiteraard is het belangrijk dat een docent met de leerling ook regelmatig de ontwikkelingen bespreekt, want zonder interactiviteit met behulp van de juiste vragen is een bevestiging ten aanzien van je zelfbeeld en toekomstverwachtingen onmogelijk. Uiteindelijk is het ook niet erg dat er constructieve fricties bestaan tussen het vo en het ho. Dit maakt de overgang juist leerzaam en spannend en aldus een noodzakelijk deel van de loopbaan. Maar de kloof mag niet onoverbrugbaar worden; verwachtingen moeten goed aansluiten bij de opleiding die men wil gaan volgen. Oftewel voor de stap naar het ho moet gelden: even slikken, maar niet stikken.

Idealiter maakt de scholier na een grondig LOB-traject op de middelbare school een goede studiekeuze en ziet zijn of haar ELD overgedragen worden aan de 'afnemende' instelling. Helaas is dit op dit moment geenszins de realiteit. Een aanzienlijke groep scholieren kiest na de vakantie, in augustus, op het nippertje een opleiding uit; soms zelfs terwijl alleen zijn of haar ouders naar de open dag zijn geweest. Volgens het ISO zou deze problematiek grotendeels opgelost kunnen worden door het vervroegen van de inschrijvingstermijn in het hoger onderwijs, maar daarover in hoofdstuk 5 meer. Nu begint de aspirant-student de eerste week aan de opleiding zonder enig contact met een decaan of studiebegeleider van de nieuwe instelling. Dit terwijl in de meeste onderzoeken naar studie-uitval "het gebrek aan binding" als één van de belangrijkste factoren naar voren komt. Deze binding wordt door Spady en Tinto⁸ benoemd als 'institutional commitment'. Het veronderstelt dat studenten die aan het begin van de studie al een sterke band zijn aangegaan met de universiteit en zich hebben voorgenomen om het volgende jaar terug te komen een grotere kans hebben om dat ook te doen, ongeacht hun studieprestaties op de universiteit.

Bindend Studieadvies

Zonder een kennismakingsgesprek met één of liever de eigen decaan, wordt ervoor gezorgd dat de bindingsfactor nog steeds als winnaar uit de bus komt wanneer we vragen naar redenen van uitval bij studiestakers. 'Ik voelde me een nummer' is daarbij een veelgehoorde uitspraak. Het intakegesprek zou de start van een verdiepend LOB-traject moeten markeren en de absentie van beide is een negatief gegeven. Vaak wordt er zelfs in het instellingsbeleid tegenover het invoeren van het Bindend Studieadvies (BSA), een LOB-verbetering gezet, terwijl dit vervolgens niet of nauwelijks terug te zien is in de praktijk. Dit is een onwenselijke en tegenstrijdige ontwikkeling; beloftes op dit gebied moeten worden nageleefd. Wanneer een instelling besluit om harder op te treden tegen studenten die vertraging oplopen in het eerste jaar, of dat nu te maken heeft met een verkeerde studiehouding of een 'slow start', zal er met beide partijen over gepraat moeten worden. Pas na een gedegen begeleiding is zo'n – al dan niet bindend – advies op z'n plaats. Dat QANU-rapporten concluderen dat de LOB op peil is, laat onverlet dat de instelling zijn uiterste best moet blijven doen om dit ook zo te houden. In de meeste gevallen hoort daar volgens de studenten zelfs een schepje bovenop. De QANU is niet streng op de inhoudelijke kant van de studiebegeleiding en het ISO is dan ook van mening dat de teugels op basis van haar rapporten nooit gevierd mogen worden.

Daarnaast is het ISO van mening dat ook rolmodellen in de vorm van participerende ouderejaarsstudenten onmisbaar zijn in het proces van binding creëren tussen de student en de opleiding c.q. instelling. Een introductieweek, waar deze studentbegeleiders aan over worden gehouden, wordt over het algemeen door aspirant-studenten als positief ervaren en de kunst zit in de uitdaging deze mentoren intern vast te houden in de vorm van een (al dan niet betaald) soort student-

⁸ 'Drop-outs from Higher Education: An Interdisciplinary Review and Synthesis', W. Spady 1970

'Dropout from Higher Education: A Theoretical Synthesis of Recent Research', V. Tinto 1975

'Leaving College: Rethinking the Causes and Cures of Student Attrition (Second Edition)', V. Tinto 1993

assistentschap door de opleiding heen. Het accent ligt in dit traject uiteraard op de begeleiding tijdens het eerste jaar maar ook later in de opleiding blijkt de ondersteuning door ouderejaars vaak een goede uitvalsbasis wanneer studenten voor verdere keuzes komen te staan. Hierbij moet worden gedacht aan het kiezen van minoren of het eventuele schakelen naar een andere opleiding binnen de instelling.

Mbo-hbo

Ook voor de overgang van mbo 4 naar het hbo is bovenstaande grotendeels van toepassing. In het mbo wordt pas laat in de opleiding gesproken over een mogelijke doorgang in de richting van het hbo en op die manier kan daar ten aanzien van de student niet meer op geanticipeerd worden. Dit zijn gemiste kansen, want door mbo-ers op tijd kennis te laten maken met het hbo kunnen vele deficiënties nog worden weggenomen en de verwachtingen reëel op de hbo-werkelijkheid worden aangesloten. Daarnaast blijkt uit cijfers dat 'schuine overstekers', soms zelfs succesvoller zijn in een andere richting dan waar ze vandaan kwamen. Dit bevestigt maar weer eens dat door motivatie, ontwikkeling en ervaring toekomstbeelden en –verwachtingen bijgesteld worden met positieve consequenties. Er wordt hier en daar al geëxperimenteerd met hbo-klassen die ervoor zorgen dat de groep uit het mbo die door wil naar het hoger onderwijs beter voorbereid wordt op deze overstap. Meer nadruk op Nederlands, alvast oefeningen met betrekking tot de hoeveelheden theorie die ze te wachten staat en projectmiddagen op de hbo-instelling die alvast de welbekende binding creëren. Het klinkt misschien erg basaal maar van tevoren al weten waar de mediatheek is of waar er geluncht zal worden, kan voor de aspirant hbo-student een verschil maken. Uiteraard blijft het ISO ook ten aanzien van deze groep van mening, dat vaste decanen in mbo en hbo en loopbaanbegeleiders tijdens het eerste jaar van groot belang zijn. Zij weten wat voor vlees ze in de kuip hebben. Daarnaast moeten één of twee studentmentoren op een groepje nieuwe studenten tevens onlosmakelijk aan het eerste jaar verbonden zijn.

De conclusie is dat de verbeterpunten ten aanzien van (doorlopende) LOB helemaal niet ingewikkeld zijn, maar wel erkend en gefaciliteerd moeten worden. Een wettelijke basis voor LOB-afspraken en een niet vrijblijvende concrete inbedding in de kwaliteitskaders waarbinnen de scholen moeten opereren, zouden soelaas moeten bieden. Het ISO maakt zich zorgen over de manier waarop er nu met LOB wordt omgegaan op de mbo-, vo- en ho-instellingen. De studiebegeleiding mag in het hoger onderwijs bijvoorbeeld nooit een excuusregeling zijn voor het invoeren van maatregelen zoals het BSA. Het ISO pleit zodoende voor het aanstellen van meer decanen per veel kleinere groepen studenten en de verplichting tot het aanstellen van studentmentoren. Alleen dan komt (doorlopende en geïntegreerde) LOB als volledig begaanbaar traject echt van de grond en mag een aspirant-student in het hoger onderwijs eindelijk rekenen op een voortgang van de gedegen en op elkaar afgestemde begeleiding die hopelijk ook in het vo en mbo van de grond komt.

Perspectief	Wensen
De student als doel	rekent op doorlopende en geïntegreerde LOB. Instellingen moeten strenger worden getoetst op de kwaliteit ervan en worden afgerekend op een onvoldoende resultaat.
De student als middel	staat klaar om als mentor studenten (vooral) in hun eerste jaar door de nieuwe leer- en leefomgeving te loodsen.

De student als actor	wil dat de decaan of SLB-er meer tijd heeft voor het bedienen van kleinere groepen studenten.
----------------------	---

4. Heroriëntatietrajecten

Wanneer een eerstejaarsstudent op het hbo of in het wo erachter komt dat de gekozen opleiding toch niet bij hem of haar past, is het van belang dat een SLB-er deze student op tijd kan helpen met het maken van een nieuwe studiekeuze. Op het moment dat een student instroomt, moet de instelling haar verantwoordelijkheid nemen voor de begeleiding wanneer de opleiding naar wens gaat maar ook indien er mogelijke problemen ontstaan. Zeker in het geval dat de student niet helemaal voldoet aan het instroomprofiel zoals hiervoor is geschetst.

Het is voor studenten én voor de instelling financieel aantrekkelijker om vóór februari met elkaar tot de conclusie te komen dat overstappen de beste oplossing is. Hierdoor zijn de maanden november en december zeer belangrijk in het tijdspad van de student. Het ISO zou graag zien dat decanen en SLB-ers met in ieder geval de zwakste presteerders na bekend worden van de uitslagen van de eerste tentamenperiode het gesprek aangaan. Ook studenten die beter gescoord hebben, zouden hiervoor in aanmerking moeten komen maar in dit hoofdstuk beperken we ons tot de 'risicogevalen'. Vaak hebben deze studenten op het laatste moment een opleiding gekozen en blijken de verwachtingen die ze van de studie hadden niet overeen te komen met de praktijk. Dat hoeft niet altijd verkeerd uit te pakken maar in veel gevallen is de situatie onomkeerbaar en is een heroriëntatietraject broodnodig.

Tevens verdient het aanbeveling om binnen opleidingen van waaruit vaak wordt omgezwaaid binnen de sector, het eerste half jaar zo breed mogelijk te houden, zodat bij omzwaai het studietijdverlies minimaal kan zijn. Op dit moment zijn er zelfs geheel gemeenschappelijke propedeuses in opkomst, die de student de mogelijkheid geven optimaal gebruik te maken van de oriënterende functie die het eerste jaar idealiter zou moeten hebben. In alle gevallen is met het oog op het onderhoud van de doorlopende loopbaanbegeleiding van belang dat veranderingen van studie aan de SLB-ers van de vooropleidingen worden doorgegeven en erover wordt gecommuniceerd.

Mocht de student er na een tijdje inderdaad achter komen dat het beter is om te stoppen met zijn studie, is het van belang dat alle zeilen bijgezet worden om deze persoon in het hoger onderwijs te houden en daarbinnen wél op de juiste plek te krijgen. Een heroriëntatietraject moet deze groep dus bijbrengen dat de studiekeuze een tweede kans verdient en vertrouwen bieden voor de toekomst. Het heroriëntatietraject in Amsterdam dat hieronder nader beschreven wordt, is ontstaan vanuit het oriëntatietraject voor net geslaagde havisten, vwo-ers en mbo-ers die moeite hebben met hun studiekeuze zonder dat ze het 'al ergens geprobeerd hebben'. De resultaten zijn positief: 'De studenten zijn over het algemeen tevreden over de gevolgde trajecten, zij beheersen in goede mate loopbaancompetenties om hun loopbaan zelfstandig aan te sturen en maken een weloverwogen keuze. Dit leidt er uiteindelijk toe dat er meer studenten op de juiste plek terecht komen, waardoor minder studenten uitvallen tijdens hun studie. Dit is niet alleen gunstig voor de individuele student maar ook voor het rendement binnen het hoger onderwijs en uiteindelijk natuurlijk ook voor de samenleving in zijn geheel'.⁹

Het Heroriëntatietraject van de UvA en de HvA loopt van februari tot eind juni. In dit traject heeft men te maken met studenten die al even hebben gestudeerd en dus al bekend zijn met het hoger

⁹ Drs. Z.M. van der Leeuw, Dossier Kiezen kost tijd, 2007, Kluwer, Alphen aan den Rijn

onderwijs. Bij hen speelt vaak mee dat ze niet nóg een foute keuze willen maken. Het Heroriëntatietraject is ontstaan als een nazorgtraject voor studiestakers van de UvA en de HvA. Zij kunnen via een kortingsregeling meedoen aan dit traject. Niet elke leerling of mbo-student lukt het om (zonder hulp) een goede studiekeuze of überhaupt een keuze te maken. De trajecten van het Oriëntatiejaar UvA-HvA bieden tijd en speelruimte om een individuele invulling aan het keuzeprocess te geven. Vaak speelt angst een belangrijke rol bij het kiezen van een studie. Door middel van de verschillende onderdelen en instrumenten van het Oriëntatiejaar kan op een impliciete of expliciete wijze angst omgezet worden in vrijheid en ontstaat er ruimte om te kiezen.¹⁰

Het ISO wil dat de minister geld vrijmaakt voor het uitvoeren van pilots met heroriëntatietrajecten, ook buiten Amsterdam. De resultaten zijn veelbelovend en kunnen de 50% doelstelling zodoende dichterbij brengen. Aangezien minister Plasterk eerder over de intakegesprekken heeft gezegd dat deze juist geld opleveren en de trajecten wat dit betreft hetzelfde beloven, ziet het ISO graag de eerste experimenten tegemoet.

Perspectief	Wensen
De student als doel	moet zo snel mogelijk op de juiste plek terechtkomen. Na een foute studiekeuze mag geen enkele student onnodig verdwijnen uit het hoger onderwijs.
De student als middel	kan tijdens het heroriëntatietraject ingezet worden als ervaringsdeskundige.
De student als actor	heeft goede opvang nodig na staking van de studie. Een heroriëntatietraject helpt hem vertrouwen te krijgen in de 'herkansing' in het hoger onderwijs.

¹⁰ Tijd om te kiezen. Auteurs: Linda Busman, Hendrikje Veerman en David Noordhoff Bron: Toolkit, december 2005

5. Intakegesprekken

Er bestaan op dit moment veel verschillende studierichtingen en de instroom in het hoger onderwijs is groter dan ooit. Dat lijkt een positieve trend te zijn en op het eerste gezicht is dat het ook. Er is een grotere deelname aan het hbo en wo en dus een hoger percentage hoger opgeleiden in Nederland. Bovendien kunnen studenten op dit moment een studie op maat uitkiezen. Dit zou betekenen dat de kenniseconomie een boost mag verwachten met al die young professionals die in de toekomst werk zullen gaan doen dat ze vooral leuk vinden.

Toch heeft deze situatie ook z'n keerzijdes. Juist door de vele keuzemogelijkheden zien veel scholieren door de bomen het bos niet meer op het moment dat ze een studie gaan kiezen. Daarnaast betekent een hogere deelname aan het hoger onderwijs op dit moment ook een ongekend hoog uitvalspercentage, zowel in het hbo als in het wo. Het ISO maakt zich ernstige zorgen over deze tussenstand. Maar een tussenstand impliceert gelukkig wel de aanwezigheid van een tweede helft.

Dat sommige studenten er na een jaar achter komen dat fysiotherapie toch beter bij hen past dan een opleiding in de richting van communicatie, hoeft geen groot probleem te vormen. Vaak blijkt dat ze na deze weloverwogen 'herkeuze' zelfs beter scoren dan hun medestudenten. Maar dat een groot deel van de uitvallers niet meer terugkomt in het hoger onderwijs, of opnieuw een verkeerde studiekeuze maakt, is een feit dat van groot belang is; het kost geld. Geld dat niet gestoken kan worden in het verbeteren van de onderwijskwaliteit. Maar nu instellingen tevens bekostigd blijven worden per ingeschreven student, blijft deze kwantiteitsgedachte overeind. Dit betekent dat hogescholen en universiteiten baat houden bij de vele inschrijvingen en 'de juiste student op de juiste plek' toch bedreigd zal blijven worden door 'vele studenten vooral op mijn plaats'. Dat is zonde, want uiteindelijk kosten de uitvallers alsnog meer en blijken zij, in de tijd die ze op de opleiding doorbrengen, veel minder gemotiveerd. Dit heeft zijn weerslag op medestudenten.

De gesprekken

Met de aanzet tot het invoeren van intakegesprekken beoogde het ISO in zijn notitie 'Ruim baan voor Talent' vorig jaar al de uitval in het hoger onderwijs te verminderen door de binding tussen student en opleiding te intensiveren. Het ISO is van mening dat LOB aan de kern van studiesucces raakt en dus ook niet zou mogen ontbreken in het hoger onderwijs. Iedere student, hoe groot de opleiding ook is waar hij of zij aan begint, heeft het recht op een warme start die het 'gekend zijn' op de in omvang groeiende instellingen zal garanderen. Intakegesprekken zijn nooit bedoeld als verkapte selectie-instrumenten en mogen zodoende niet door studenten ervaren worden als verantwoordings- of sollicitatiegesprekken om aan de opleiding te mogen beginnen. Het gaat níet om de persoon zelf, maar het beeld dat de persoon heeft van de studie. Daarnaast markeert het gesprek de start van een LOB-traject. Het staat met andere woorden dus nooit op zichzelf.

Het doel van de dialoog tussen de student en iemand van de opleiding is, om kennis met elkaar te maken en verwachtingen uit te wisselen. Het ISO juicht de persoonlijke benadering hierbij toe, die de RWI in 2008 ook bepleitte.¹¹ Het is van belang dat studenten deze mogelijkheid ruim voordat ze aan de opleiding beginnen krijgen, zodat ze hun doel niet voorbij streven. Het ELD zou een perfecte leidraad zijn omdat de student op de instelling dan een startpunt geboden krijgt. In het gesprek komt het startniveau aan bod met uitleg over de specifieke competenties die daarbij horen, informatie wordt uitgewisseld over de inhoud en zwaarte van de studie en eventuele deficiënties worden vastgesteld. Wanneer het gesprek plaatsvindt in mei of juni bijvoorbeeld, geeft de zomer de aankomende student nog kansen genoeg om deze deficiënties weg te werken door middel van cursussen of een intensieve

¹¹ 'Voor de keuze': Voorstellen voor een betere studie en beroepskeuzebegeleiding, RWI maart 2008

startweek. Hierin kan dan bijvoorbeeld nog hard aan wiskunde getrokken worden en is de energie die daarvoor nodig is niet langer een struikelblok in het eerste jaar.

Decanen die op dit moment al intakegesprekken voeren, ervaren de assessments als zeer prettig. Enerzijds omdat de doorverwijzende functie vaak goed tot z'n recht komt ('Zou je niet nog even verder kijken, heb je al gedacht aan...') en anderzijds omdat er al in een vroeg stadium binding ontstaat met de studenten die uiteindelijk wél aan de studie beginnen. Voor dit laatste geldt vaak dat men precies weet wat voor vlees ze in de kuip hebben. En het belang daarvan mag niet onderschat worden; dit effect werkt namelijk vaak door in het eerste jaar; door middel van een gesprekje op de gang of een schouderklop na college. Juist deze kleine dingen maken dat een student zich vrij snel thuis voelt.

De instellingen zullen studenten meer dan ooit een helpende hand moeten bieden vóórdat ze verdrinken in het diepe. Desalniettemin begrijpt ook het ISO dat een handje vasthouden te ver gaat, dus aankomende studenten die daar behoefte aan hebben kunnen er al 'uitgefilterd' worden in het intakegesprek. Deze groep moet nog verder voorbereid worden voor het hoger onderwijs en dat gebeurt vervolgens in de aansluitprogramma's of in de zomerweken. De toplaag kan daarnaast voorbereid worden op de mogelijkheden van deelname aan een honours class of een uitgebreid programma verderop in de studie.

Eén ding is zeker: het gaat bij de intakegesprekken en de uitwerkingen ervan om maatwerk, zodat er voor iedereen een luisterend oor is en er kansen ontstaan. Het moet afgelopen zijn met de verspilling van talenten, want ons onderwijs moet toegankelijk blijven voor iedereen. De uitdaging zit in het uitdragen en uitstralen daarvan. Begin met een dialoog en wees eerlijk, dat is de belangrijkste boodschap voor instellingen. Pas dan krijgt Nederland de juiste student op de juiste plaats; want zoals minister Plasterk ten aanzien van de intakegesprekken het zelf al treffend verwoordde: "Als de uitval erdoor vermindert, verdienen ze hun geld terug."

De student als middel

Binnen de pilots die nu lopen zijn er nog weinig instellingen die ouderejaars inzetten om de gesprekken met aspirant-studenten te voeren. Het ISO gelooft echter sterk in deze vorm en weet ook van zijn achterban dat er genoeg studenten zijn die graag mee zouden doen (al dan niet door middel van een parttime baan of als activiteit waar studiepunten mee verkregen kunnen worden). Een ouderejaarsstudent van de voorlopig gekozen opleiding is natuurlijk een perfecte gesprekspartner voor de aspirantstudent omdat hij zich heel gemakkelijk met deze persoon kan identificeren. Maar ook met studenten personeelwetenschappen, of uit deze richting op het hbo, zijn natuurlijk mooie projecten te ontwikkelen, waarbij de EEn alvast praktijkervaring opdoet en de aankomend student in een informele setting al zijn vragen kan stellen.

Inschrijvingstermijn

Toch is er nog één samenhangend onderwerp dat nog niet ter sprake is gekomen en dat is de inschrijvingstermijn. Het is bekend dat juist de last minute inschrijvers vaker uitvallen en deze groep moeten we op gesprek zien te krijgen. Vaak is dat echter niet meer te realiseren omdat het studiejaar dan simpelweg al begonnen is en het effect van het intakegesprek erg verkleind wordt. Met deze achtergrond zou het erg verstandig zijn om eens te gaan experimenteren met het vervroegen van de inschrijvingstermijn. Houd de poorten niet langer open tot half september maar probeer studenten eerder te bewegen, bijvoorbeeld voor half juli. Het afleverende onderwijs zal daar vanzelf op gaan anticiperen door middel van 'leren kiezen modules' en de begeleiding van leerlingen en dat vergroot de kans op een juiste studiekeuze enorm.

Conclusie

Het ISO heeft nooit ontkend dat de uitvoering van intakegesprekken logistiek ingrijpend is, maar stelt daar altijd tegenover dat het kwalitatief een regelrecht succesnummer zal zijn. Het wordt tijd dat men de olievlek zal verspreiden over Nederland en het intakegesprek straks bij het hoger onderwijs gaat horen alsof het er altijd is geweest. Het hoort echter wel begeleid te worden door beleid dat begrip heeft voor de drempels maar ook instellingen durft te stimuleren door middel van de juiste prikkels. Het ISO zou graag zien dat het ministerie de uitvoering van intakegesprekken bij instellingen goed zal monitoren en best practices zal uitwisselen. De evaluaties van de SURF-tender moeten dan ook op een zodanig niveau zijn, dat het anderen stimuleert er ook mee aan de slag te gaan. Daarnaast ziet het ISO graag de eerste 'intake-pilots' tegemoet van instellingen die óók met een vervroegde inschrijftermijn te werk zullen gaan.

Perspectief	Wensen
De student als doel	wil niet aan een opleiding beginnen zonder dat daar een persoonlijk gesprek aan voorafgaat.
De student als middel	is bereid met aankomende studenten de intakegesprekken te voeren.
De student als actor	kan rekenen op een warme start en het gekend zijn op een instelling. Meer 'gebonden' studenten, resulteert in minder uitval.
Algemeen	inschrijvingsdatum voor alle studenten op 15 juli stellen.